

«Skogkoordinatorer» er nødvendig

Virkeligheten har innhentet skogbrukets private og offentlige veiledningstjeneste og deres ressurser. En må tenke annerledes om beslutningsstøttesystemene rundt personlige skogeiere og virkemidlene for å aktivere dem og deres skog. Skogkoordinatorer bør inngå i løsningen.

TEKST: **GRO FOLLO**
FORSKER VED NORSK SENTER FOR BYGDEFORSKNING

I de to forrige oppslagene om skogeiersamarbeid i Norsk Skogbruk har jeg presentert funn fra forskningsprosjektet «Fra ti til en – eiendomsoverbyggende samarbeid for private, personlige skogeiere i kystskogbruket» (se faktaboks). I nr. 9/13 påpekte jeg at mer eiendomsoverbyggende samarbeid for personlige skogeiere må til. Det kan nemlig bøte på et sammensatt problem i dagens norske skogbruks virkelighet: Ambisiøse nasjonalpolitiske mål for skogen, økte krav til skogbruket, små eiendommer som genererer liten skogeierinntekt, synkende skogbrukskompetanse blant skogeiere, og nedbygging av veiledningsapparatet. I nummeret etter utdypet

jeg all nytten skogbruksaktører og skogeiere i «Fra ti til en» så med skogeiersamarbeid over eiendomsgrensene. Jeg viste også til at skogeiersamarbeid kan ha en rekke former, og at «Fra ti til en» har vist at mye kan gå seg til i prosessene som forløper når skogeiersamarbeid bygges. Dermed skulle det ligge åpent for systematisk bruk og allmenn utbredelse av skogeiersamarbeid. Jeg avsluttet innlegg i Norsk Skogbruk nr. 10/13 med spørsmålet: Hvem skal sørge for å få til mer skogeiersamarbeid over eiendomsgrensene?

I dette siste oppslaget om skogeiersamarbeid skal jeg svare på spørsmålet. Svaret har tre forutsetninger. For det første, svaret

er mitt. Det er ikke eksempelvis aktørene i kystskogbruket sitt. Om det blir det fremover, er en annen sak. Det vil avgjøres i diskusjoner jeg vil ha med dem og i deres interne debatter. For det andre, svaret gir jeg ut fra min kunnskap om norsk skogbruk etter mange års forskning på praksisfeltet. Svarets grunnlag er ikke utelukkende hentet fra «Fra ti til en». For det tredje, svaret forstår jeg som et debattinnlegg, ikke som en konklusjon med to streker under.

ALLE MÅ BIDRA....

Som samfunnsviter og antropolog har jeg forskningsskolert klokkeetro på hva enkeltmennesker kan få til av endringer. Det gjelder uansett hva det gjelder og uansett nivået for endring. Mer skogeiersamarbeid er i så måte ikke noe unntak. Den enkelte må tenke: «Skogbruk=skogeiersamarbeid». Hun/han må handle ut fra det, og også få andre til å tenke og agere slik. På enkeltindividnivå er dette trolig primært et spørsmål om bevisstgjøring om egen

GRENSER: Det kan være store rasjonaliseringsgevinster å hente på å forvalte større skogarealer som en enhet uten å måtte ta hensyn til eiendomsgrensene.
Foto: Astri Kløvstad

FORSKER: Gro Follo avslutter her sin artikkelserie om eiendomsoverbyggende skogeiersamarbeid.
Foto: Line Venn

tanke og praksis. Videre, ansatte skogbruksaktører må ville eiendomsoverbyggende samarbeid. Viljen må være til stede ellers blir bevisstgjort tanke gjerne ikke realisert, til det er arbeidsdagen sannsynligvis altfor travel. For å styrke viljen foreslår jeg at skogbruksansatte knytter arbeid med samarbeid over eiendomsgrensene til noe de uansett skal eller må gjøre – og til en aktivitet som teller og/eller kan telles. Da vil den skogbruksansatte på den ene siden slå to fluer i ett smekk, på den andre siden vil den ansatte føle at hun/han får «gjort noe». Skogbruket har nemlig aktiviteter som tilskrives større sosial og økonomisk betydning enn andre. Volum hogd tømmer teller mer enn meter grøftet og er i større grad å få «gjort noe».

Og mens både volum og meter er målbar, er det vanskeligere å telle økt skogbruksforståelse hos skogeiere. Med det sier jeg ikke at skogeieres økte skogbrukskompetanse er uviktig, men i skogbruket synes ikke det så premierende for den gjengse

skogbruksansatte. Det er aktivitet ute i skogen (som kan måles) som virkelig er sosialt belønnende og rettferdiggjør egen ressursbruk.

For å få til mer skogeiersamarbeid må også bedrifter og organisasjoner bidra. Eksempelvis skulle det være mulig for tømmerforhandlere å koordinere organiseringen av mange skogeiere og deres skog slik en gjorde på Holsmoen i Oppdal i 2006-09. Der tilbød ansatte skogbruksaktører skogeierne en pakke som inneholdt vei, lunneplass, hogstopplegg og foryngelse etterpå. Skogbruksaktørene koordinerte og organiserte all aktivitet, og skogeierne hadde bare kontakt med aktørene, ikke med hverandre. Med et eiendomsoverbyggende grep fikk en der en basis for god logistikk, hogstentreprenøren forutsigbarhet, reduserte driftsutgifter – og en endte opp med flere tusen kubikk hogd. «Det her er egentlig veldig enkelt», sa en av skogbruksaktørene. Det som fortrinnsvis trengtes var tid til forhåndsplanlegging.

TEIGBLANDING: Lange og ofte svært smale skogteiger er vanskelig å drifte rasjonelt, i hvert fall uten å involvere naboene.

...MEN STATEN MEST

I arbeidet med å få til mer eiendomsoverbyggende samarbeid er det likevel staten som må bidra mest. Dette er ikke et arbeid som kan overlates til enkeltmennesker og bedrifter/organisasjoner. Jeg skal her gi to grunner for at jeg peker på staten. Det er styresmaktene som må gjøre noe med de lover og regler som hindrer langvarige, forpliktende samarbeid over eiendoms grensene.

Videre, dagens offentlige veiledningstjeneste sliter med å realisere nasjonal skogpolitikk. For meg er det tydelig at det kommunale apparatet i sin funksjon som beslutningsstøtte for skogeiere, kommer til kort ovenfor mange av dem. Vi hadde visst mer om årsaken til det hvis offentlig skogforvaltning og dens veiledningstjeneste hadde blitt evaluert. I tillegg kunne en evaluering fått opp alternative organiseringer av dagens skogforvaltning eller nye varianter av beslutningsstøttesystem og måter å aktivere skogeiere og skogen deres på. Selv går jeg for å få på plass skogkoordinatorer for å få mer skogeiersamarbeid over eiendoms grensene.

SKOGKOORDINATOR NOE MER ENN SKOGEIERKOORDINATOR

Skogkoordinatorens vesentligste oppgave vil være å sørge for at det tas et helhetlig grep over flere skogeiers skog. Skogkoordinatoren kan selv ta dette grepet eller bistå skogeiere slik at de får tatt det. Det helhetlige grepet kan innebære å se eksempelvis skogen, terrenget, driftsteknikk, og veinett under ett, og jeg forutsetter at det ledsagende skogeiersamarbeidet har en viss varighet. Oppgavene dreier seg altså om noe mer enn bare koordinering av skogeiere. Personen må ha forstfaglig kompetanse og kunnskap om lover og regler for ulike former for skogeiersamarbeid, men også besitte kompetanse i menneskelig kommunikasjon og kjøring av samarbeidsprosesser.

Skogkoordinatoren bør være offentlig ansatt, det er enda en grunn til at jeg hevder staten må bidra mest. Personen må ha tilgang til informasjon som det offentlige besitter, og det vil virke konkurransevridende hvis for eksempel en markedsaktør fikk slik tilgang og ikke andre. Og fra skogeierens side vil trolig en offentlig ansatt bli sett som mer nøytral. Det er heller ikke et argument å kimse av når det gjelder beslutningsstøtte.

FAKTA «FRA TI TIL EN»

- «Fra ti til en – eiendomsoverbyggende samarbeid for private, personlige skogeiere i kystskogbruket» ble initiert av Kystskogbruket, og er finansiert av Norges forskningsråd, forskningsmidlene over jordbruksavtalen og skognæringen i kystskogbruket.
- Prosjektet har brukermedvirkning (aktører i kystskogbruket) og har fulgt fire såkalte feltprosjekt hvor kystskogbruket har søkt å etablere eiendomsoverbyggende samarbeid.
- Data er fra gjentatte intervjuer under med både feltprosjektene skogeiere og skogbruksaktører.
- Prosjektet startet i 2009 og avsluttes på nyåret 2014 med en åpen, nasjonal sluttkonferanse.
- Gro Follo, Norsk senter for bygdeforskning, er prosjektleder.
- Samarbeidende forskningsinstitusjoner er Bygdeforskning og Norsk institutt for skog og landskap.
- Prosjektets styringsgruppe er ledet av Kjersti Kinderås, Kystskogbruket.

– Alle parter må trå til!

I den tredje og siste runden med artikler og rundspøringer basert på Gro Follo's forskning knyttet til skogeiersamarbeid har vi spurt personer i skogforvaltning og skogorganisasjoner om hvem som bør sørge for at det blir mer slikt samarbeid over eiendoms grensene. Og hvem som skal betale.

TEKST: **ASTRI KLØVSTAD**

Torkel Hofseth, fylkesskogmester i Sogn og Fjordane:

– På vestlandet, med små eiendommer og til dels ekstrem teigdeling, er samarbeid det eneste alternativet for å få til lønnsom drift. Mange skogeiere har en forestilling om at skogen ikke har noen verdi, og de bruker derfor ikke krefter på forvaltning av den. Men jeg mener at med strategisk langtidsplanlegging av vegnett og drifter kan man spare rundt 150 kr/m³ dersom man ser bort fra eiendoms grensene. Og dette burde få skogeierne til å våkne. Tatt i betraktning samfunnsnyttene av å drive et aktivt skogbruk mener jeg det offentlige må ha en viktig rolle her som rådgiver og initiativtaker. Selve gjennomføringen kan, og bør sikkert, gjøres av private aktører. Jeg mener at deler av dette kan ses i sammenheng med dagens skogbruksplanlegging, og jeg tror det offentlige må være med å finansiere store deler av denne organiseringa. Kostnader i forbindelse med veier, drifter, planting og andre typiske felleskostnader fordeles etter brøk på hver enkelt eier på vanlig måte.

Petter Ovesen og Jon Andreas Ask, skogbrukssjefer i hhv Hemsedal og Gol, og Flå og Nes:

– Det bør være en kombinasjon av offentlige og andre aktører som i fellesskap sørger for mer skogeiersamarbeid. Det offentlige rolle kan være å bidra med tilrettelegging og med virkemidler som fremmer samarbeid. Men også organisasjonene i næringa bør ha en betydelig plass. Da er det viktig at virkemidlene innrettes slik at de er nøytrale i forhold til de aktører som ønsker å organisere. Regninga for organisering av samarbeid må

skogeierne regne med å ta deler av, direkte eller indirekte, selv, men det offentlige som nevnt kan bidra med virkemidler.

Torkel Vindegg, skogsjef i SB Skog:

– Skogeiersamarbeid er absolutt et tema i forbindelse med drifter. Det gir stordriftsfordeler for så vel skogeier, entreprenør og tømmerkjøper. Men for forvaltning av skogeiendommer ellers ser jeg ikke for meg at et formalisert og tvunget samarbeid er enkelt å få til. Det vil nok oppleves som en begrensning på den enkeltes råderett over egen eiendom. I forbindelse med drifter er det naturlig at enten skogeierne selv eller vi som driftsansvarlige tar initiativ til å få med flere skogeiere, og det har vi også god erfaring med. Jeg har ingen tro på å gi det offentlige noen sentral rolle her. Deres oppgave er å sørge for rammebetingelser som gjør aktivitet interessant. På sikt kan også det offentlige til en viss grad bidra til bedre arrondering av eiendommene i forbindelse med jordskiftesaker. Det offentlige kan også på andre måter bidra til mer omsetning av eiendom, for eksempel gjennom skatte- og konsesjonsregler, – som igjen kan føre til bedre arrondering. Men det er opp til aktørene i skogbruket å få til samarbeid i praksis, og det må være tømmerstokken som skal betale. Den er driveren bak all aktivitet og organisering knyttet til skognæringa.

Kjetil Andre Rødland, daglig leder i Vestskog SA:

– Samarbeid er et alternativ til å få færre og større eiendommer. Det er vel vi i Rogaland og Hordaland som har de minste skogeiendommene i landet. Det blir gjerne bare én hogst per generasjon

på hver eiendom, og det begrenser jo opparbeidningen av skogkompetanse. Det er potensial for mer rasjonell drift av eiendommene, og her bør det offentlige dra lasset i en oppstartfase. Når en har fått slikt samarbeid opp å gå, kan eventuelt grunneierne selv eller profesjonelle aktører drifte det. Og skogeierorganisasjonene kan eventuelt ha en bistandsrolle eller inngå forvaltningsavtaler. Men slikt skogeiersamarbeid må ikke koste mer enn det gir, det må betale seg selv. Og jeg er litt bekymret for at det juridiske og skattemessige rammeverket ikke er helt tilpasset slikt samarbeid.

Trygve Enger, administrerende direktør i Det norske Skogselskap:

– Det lokale skogeierandelslaget vil være en naturlig aktør i dette arbeidet og da gjerne i samarbeid med kommunal skogbrukssjef der hvor dette finnes. Skogselskapet har for øvrig alltid vært opptatt av at skogen forvaltes på beste måte og er ut fra dette beredt, om ønskelig til å ta en koordinerende rolle i dette viktige arbeidet. Det offentlige bør ha en stor interesse i at skogene drives på en aktiv og bærekraftig måte og i så måte er det rimelig at de også tar et ansvar her. Lokalt kan dette som nevnt følges opp av skogbrukssjefen. Skogbrukets organisasjoner bør se seg tjent med å ta et aktivt ansvar for denne oppgaven for i neste runde å kunne følge opp med sine tjenester og kompetanse. Når det kommer til det økonomiske kan det være aktuelt å se på muligheten for å benytte utvalgte midler fra skogfond. I tillegg bør næringa kunne bidra ut fra en egeninteresse i at det utvikles gode løsninger og opplegg for dette.